
W setną rocznicę
urodzin Bohaterki odcinka

Seria: Profesorki Super-Babki
Odcinek nr: 13

Motto:
„Umrze naród, w którym
umarli bohaterowie”
Leonidas

Polecana/Omawiana książka:
Stanisław Maliszewski: Emma. Wywiad rzeka z Marią Straszewską,
dzieło wydane przez dwie instytucje: Wydawnictwo Akson oraz
Muzeum Historyczne Miasta Warszawa, Warszawa 2011.

Słowa kluczowe: Armia Krajowa, Harcerstwo, prasa podziemna w okupowanej Polsce, „Kamyk”, romantyzm, Norwid, Francja

Bohaterką niniejszego odcinka jest **Maria Julia Straszewska** (AK-owskie pseudonimy "Emma" oraz „Anna”) urodziła się 19 kwietnia 1919 w Warszawie – polska historyczka literatury zajmująca się literaturą polską XIX wieku, a szczególnie romantyzmem.

W wielu odcinkach zadaję Czytelniczkom i Czytelnikom pytanie: [kto o Niej słyszał???](#)

Maria Straszewska¹ nie była nigdy celebrytką, nie widziałem Jej w telewizji, nie słyszałem o żadnym filmie dokumentalnym...

A przecież była nie tylko profesorką na UW, ale i żołnierką AK. To przecież jedna z gigantek Podziemnej Polski – redaktorka „Biuletynu Informacyjnego” – tygodnika informującego Polaków o sytuacji w okupowanej Warszawie, Polsce oraz Europie. To nie tylko bohaterka odcinka, ale bohaterska Polka. Czy Polska ma dzisiaj bohaterów???

Typ książki to wywiad – były w tej serii biografie, autobiografie, „składanki” - dzieła promowane przez Uniwersytety jako upamiętnienie wybitnego pracownika... Wywiad prowadzi dziennikarz (Stanisław Maliszewski) kochający Warszawę i Polskę,

¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Straszewska; 19.luty.2019.

.....

przygotowany do pracy, zajmujący się historią Powstania Warszawskiego, znający Bohaterkę i Jej życie. Pyta o wszystko: rodzinę, pracę, walkę, opinie, poglądy, życie prywatne oraz wiele, wiele innych. Nie jest to styl napastliwy, złośliwy, czekający na sensację, aby potem pograżyć rozmówcę – styl ostatnio panoszący się w mediach. Tu mamy kulturę, szacunek, podziw i zaciekawienia, wysiłek aby jak najwięcej dowiedzieli się przyszli czytelnicy. Nasza Bohaterka zdecydowała opowiedzieć się o wielu aspektach swojego życia, o swoich miłościach spełnionych i niespełnionych...

„Kolumbowie rocznik 20²²”, a Ona urodziła się w 1919, w Polsce odrodzonej, po ponad 100 latach niewoli. To szczególne pokolenie. W chwili wybuchu II wojny światowej miała 20 lat!! Zamiast studiów, rodziny, rozwoju – okupacja. Wbrew Niemcom – rozwinęli się, wielu włączyło się do czynnej walki, tysiące zginęło, ci co przeżyli - jaki absurd – często byli prześladowani przez nowe władze Polski, z nadania sowieckiego. To już 13-sta postać – warto zwrócić uwagę iż przez Niemców prześladowane były np.: Meitner, Michałowska, Lanckorońska, Szwarc, Straszewska, Stein itd., a po wojnie Polki Świda, Szwarc, Mikołajska - z kolei - przez władze komunistyczne. Lanckorońska została na Zachodzie...

Książka liczy 344 strony, oprawa twarda, na okładce zdjęcia Bohaterki z młodości i w czasie rozmowy do niniejszej książki z dziennikarzem i historykiem prowadzącym wywiad. Książka zawiera kilkadziesiąt ilustracji: zdjęcia Bohaterki i jej znajomych, egzemplarze Biuletynu, mapy, grypsy, karykatury z prasy, świadectwa, zdjęcie biletu kolejowego na wyjazd do Francji itp. Ilustrują one treść wypowiedzi w adekwatny sposób, bo nawiązują bezpośrednio do danego fragmentu wspomnień Bohaterki.

Nasza bohaterka od 1936 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim. Gdy wybuchła II wojna światowa, kontynuowała studia na tajnych kompletach. Podczas okupacji należała do Związku Walki Zbrojnej, następnie do Armii Krajowej; działała także w Szarych Szeregach.

Najważniejszy fakt: w latach 1940–1944 pełniła funkcję sekretarza redakcji *Biuletynu Informacyjnego*³, od 1942 była także sekretarzem Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej Armii Krajowej. Temu tematowi poświęcona jest ponad połowa książki. Zamieszczono liczne fotografie: ze znajomymi, z rodziną, egzemplarze wydrukowanych numerów biuletynu, notatki, strony z rękopisu doktoratu itp. Jest wiele opisów pracy konspiracyjnej, informacje skąd czerpano dane (??), a przecież nie było

² [https://pl.wikipedia.org/wiki/Kolumbowie_\(serial_telewizyjny\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Kolumbowie_(serial_telewizyjny)); 22.luty.2019.

³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Biuletyn_Informacyjny; 19.luty.2019.

Internetu, ani telefonów komórkowych. Dane o kolegach i koleżankach zabitych, zaaresztowanych, wsypy całych grup osób, listy wysłanych do obozów... Bohaterka cudem unikała aresztowania, wykupywała się od szantażystów, zapadała na zdrowiu, wycofywała się na pewien czas z aktywnej konspiracji i potem znowu wracała. Szefem biuletynu był legendarny „Kamyk” Aleksander Kamiński, który napisał książkę „Kamienie na szaniec” – pod pseudonimem Juliusz **Górecki**. Jak pisze Autorka wspomnień, była **zakochana w szefie**. On wielokrotnie Jej pomógł, ostrzegł przed wyspą, dostarczył pieniądze na wykup od szantażysty, odesłał Ją na wypoczynek do rodziny gdy była na skraju wyczerpania nerwowego, w paraliżującym strachu i podupadającą na zdrowiu. Przerwa została spożytkowana na pisanie pracy magisterskiej. Pobyt z rodziną i ukochaną siostrą miał lecznicze znaczenie. Wróciła do Warszawy, aby wziąć udział w Powstaniu Warszawskim.

Uczestniczyła w powstaniu warszawskim – walczyła dalej **piórem**, czy czasem maszyną do pisania. Po upadku powstania, wzięta do niewoli, przebywała w obozie jenieckim. Po wyjściu z niego była kierownikiem działu wydawniczego ZHP. Od 1954 roku związana z Uniwersytetem Warszawskim. Tytuł profesora otrzymała w roku 1973^[1]. Była dyrektorem *Polonicum* – Instytutu Języka Polskiego dla cudzoziemców. Od 1989 r. członek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

W 2012 prezydent Bronisław Komorowski odznaczył ją Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski *za wybitne zasługi dla niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej, za oddanie dla sprawy przemian demokratycznych w kraju, za osiągnięcia w pracy zawodowej i społecznej*.

Rodzina mieszkała w Chyliczkach⁴ – małej miejscowości koło Piaseczna w okolicach Warszawy. Nasza Bohaterka przeniosła się do Warszawy, ale w czasie wyżej wymienionej kwarantanny (zalecanej przez Szefa) wróciła do rodzinnego domu, gdzie pracowała nad pracą dyplomową z polonistyki, a zatem kontynuowała zainteresowania dla których wybrała ten kierunek studiów. Jak dobrze mieć kochającą rodzinę. Formalnie obroniła tę pracę i uzyskała dyplom magistra już po wojnie.

Dziś nie możemy sobie wyobrazić, że w czasie II wojny światowej nie było Internetu, telewizji, a Niemcy zakazali posiadania radia. Wydawali polskojęzyczną prasę pełną kłamstw i poniżającą Polaków oraz osłabiającą ich morale. Zatem Biuletyn był odtrutką na propagandę okupantów, wlewającym nadzieję w serca czytelników. Oczywiście za to groziła śmierć. Jak wspomniano, szefem Bohaterki był Aleksander Kamiński⁵ pseudonim

⁴ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Chyliczki_\(powiat_piaseczy%C5%84ski\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Chyliczki_(powiat_piaseczy%C5%84ski)); 19.luty.2019.

⁵ https://pl.wikipedia.org/wiki/Aleksander_Kami%C5%84ski; 19.luty.2019.

„Kamyk” autor książki „Kamienie na szaniec”⁶ – wspomiana jest drugi raz – bo powszechnie znana w czasie wojny, a w moich czasach nauki była lekturą szkolną. To postać wybitna, genialny organizator harcerstwa w II-giej Rzeczypospolitej. Co ciekawe książkę wydano już w trakcie wojny pod pseudonimem Juliusz Górecki⁷ – zapewne dlatego, że w Górkach Wielkich – z Jego inicjatywy zbudowano Stację Harcerską. Biuletynowi patronowało Biuro Informacji i Propagandy⁸. Jego działacze zdobywali informacje do omawianego biuletynu, wbrew zakazowi prowadzili nasłuch radiowy, przygotowując wyciągi zawierające najważniejsze informacje.

Jak napisano wyżej, książka obejmuje całe życie Bohaterki, czasami tydzień po tygodniu, czasami wręcz dzień po dniu. Jest bardzo ciekawa, bo nie przeczytamy o tym w żadnym podręczniku do historii. W okresie Powstania Warszawskiego (str. 156-174) Biuletyn wychodził na początku nawet w nakładzie **20 tys. egzemplarzy!** Bohaterka była na przykład na ślubie Jana Nowaka-Jeziorańskiego z Jadwigą Wolską w czasie powstania. W kronikach filmowych zachował się inny ślub. A polska TV znalazła tychże nowożeńców w Kanadzie lub USA. Czwarta z kolei kwatera powstańcza Biuletynu była przy Alejach Jerozolimskich w tzw. kamienicy Ericssona. Wieczorami pracowano przy lampach karbidowych – jak pisze Autorka – na smród karbidu fatalnie reagował „Kamyk”, a wietrzenie było utrudnione.

Po powstaniu obóz jeniecki, była chora (str. 188-190). Jej obóz jeniecki zlokalizowany był w miejscowości Zeithain⁹, a więźniarki jednak chodziły do pracy na cały dzień – przecież to kobiety żołnierze, w oflagu nie powinny przymusowo pracować – bo Niemcy w końcu uznali Powstańców za regularne wojsko, w tym także kobiety-żołnierki (m.in. za sprawą innej Bohaterki któregoś z kolejnych odcinków). Dostała jako pierwsza paczkę żywnościową do obozu/oflagu – za pośrednictwem Czerwonego Krzyża. Żywnością podzieliła się z koleżankami niedoli. W 1945 roku obóz wyzwoliły wojska radzieckie. Jeńcy i pracownicy przymusowi z okolicy ruszyli do Polski. Jak pisze pierwsze Jej polskie miasto (na krótko) to Zielona Góra. Oczywiście wróciła do ukochanej Warszawy.

⁶ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Chyliczki_\(powiat_piaseczy%C5%84ski\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Chyliczki_(powiat_piaseczy%C5%84ski)); 19.luty.2019.

⁷ Nazwisko Górecki z pewnością nawiązuje do Górek Wielkich koło Bielska-Białej, gdzie « Kamyk » doprowadził do powstania ogromnego Ośrodka Harcerskiego.

⁸ https://pl.wikipedia.org/wiki/Biuro_Informacji_i_Propagandy; 19.luty.2019.

⁹

<https://www.google.pl/maps/place/P.O.W.+Camp+Zeithain+Memorial/@51.3843766,13.1123898,9.75z/data=!4m5!3m4!1s0x0:0xbf261c64ec9cca9d!8m2!3d51.3455953!4d13.3584805>; koło miejscowości Riesa koło Drezna. Autor eseju często przesiadał się na stacji Riesa, jeżdżąc do Mittweidy – w ramach wykładów ERASMUS-a. Co za piękna okolica!!

.....

Na stronie 217 czytamy: „w 1945 roku w pierwszych dniach października nastąpiła obrona mojej pracy magisterskiej [...] w kampusie uniwersyteckim na Krakowskim Przedmieściu”. Zaczęła pracę w gimnazjum i liceum w Piasecznie, a także w Związku Harcerstwa Polskiego. W 1949 obroniła doktorat w Krakowie – tytuł rozprawy: **Norwid a współczesne mu życie literackie**. Na obronę przyjechał m.in. przyjaciel z AK Aleksander Kamiński. W prezencji otrzymała od niego wieczne pióro marki „Pelikan”. Książkę trzeba przeczytać (!!!) – początkowo władze nie pozwalały na druk doktoratu... Na stronie 234: „byłam pod stałą opieką UB”. Na stronie 236: „lata stalinowskie to na pewno najbardziej ponury okres całego mojego długiego żywota”.

Już kilka poprzednich Polskich Bohatek serii doświadczyło opieki „komunistycznej bezpieki” – to jakaś tragiczna sytuacja i przyczyna dla której system musiał (i na szczęście) upadł.

Została jednak profesorem. Wyjechała też w końcu na stypendium Forda do Francji. Związała się z byłym żołnierzem podziemia niepodległościowego, wzięli ślub, a Ona przeniosła się do męża do Paryża. Pracowała w Centre de Civilization Polonaise przy Uniwersytecie Paryskim tzw. Paris 4 Sorbone. Jej doktorant Michał Masłowski został kierownikiem Instytutu Polskiego na Uniwersytecie w Nancy.

W 1990 wróciła do Warszawy, aby zostać Radną Dzielnicy Warszawa-Śródmieście...po tragicznej śmierci męża w wypadku samochodowym.

Dobrze, że znalazł się ktoś kto przeprowadził wywiad, wspaniale, że Pani Profesor Maria Straszewska zgodziła się o sobie opowiedzieć. Teraz czas, aby Czytelnicy tego eseju sięgnęli do źródła!!!

Kto przeczyta będzie oczarowany i porażony ile i jak można pracować oraz co można poświęcić dla Ojczyzny, dla Polski.

Czas wielki, czas najwyższy, aby w ramach tzw. „polityki historycznej” zaczęto wreszcie przedstawiać sylwetki BOHATERÓW. To podnosi na duchu, zachęca do naśladowania oraz do organizowania sobie życia w piękny i godny sposób.

Literatura Dodatkowa

Prace naukowe Bohaterki odcinka

- [1] STRASZEWSKA, Maria: Romantyzm. Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa, 1964 oraz 1969.
- [2] STRASZEWSKA, Maria: "Poglądy literackie koterii petersburskiej w latach 1841-1843", Mieczysław Inglot, Wrocław 1961, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Seria A, nr 73, s. 194 [recenzja]. Pamiętnik Literacki - czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej, (1962) 53/2, ss. 541-548.
- [3] STRASZEWSKA, Maria: Życie literackie Wielkiej Emigracji we Francji 1831-1840. PIW Warszawa (1971).
- [4] STRASZEWSKA, Maria: Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w latach 1832-1848, Ossolineum, (Część I oraz II), Wrocław 1953-1959.
- [5] KULCZYCKA-SALONI, Janina, STRASZEWSKA, Maria: Romantyzm. Pozytywizm. Seria: Literatura Polska Tom II, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1990.

Inne Publikacje

- [6] ŻUCZKOWSKI, Maciej. Służba kobiet w strukturach wojskowych Polskiego Państwa Podziemnego na przykładzie Dowództwa Głównego Służby Zwycięstwu Polski i Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej–Armii Krajowej. *Pamięć i Sprawiedliwość*, 2015, 2 (26): 75-114.
- [7]¹⁰ MALISZEWSKI Stanisław: Zbiory Muzeum Powstania Warszawskiego, Almanach Muzealny, 2(1999), ss. 315-322.
- [8]¹¹ MALISZEWSKA Izabela, MALISZEWSKI Stanisław: Kalendarium zmagañ o Muzeum Powstania Warszawskiego, Almanach Muzealny, 4(2003), ss. 333-343.

¹⁰ [http://mazowsze.hist.pl/37/Almanach_Muzealny/799/2003/27358/;](http://mazowsze.hist.pl/37/Almanach_Muzealny/799/2003/27358/)

¹¹ [http://mazowsze.hist.pl/37/Almanach_Muzealny/799/2003/27358/;](http://mazowsze.hist.pl/37/Almanach_Muzealny/799/2003/27358/)

ŚLADAMI BOHATERKI

Pomnik Powstania Warszawskiego w Warszawie

Warszawa nie mogła doczekać się Pomnika i Muzeum
Powstania Warszawskiego

Fragment pomnika

UNIwersytet warszawski – tu pracowała nasza Bohaterka

Brama główna wejściowa na teren kampusu

Inny budynek w obrębie kampusu, na którym widnieje tablica pamiątkowa – zatem korzenie to Szkoła Rycerska!!

Logo – zdjęcie wykonane w powyższym budynku

Inne zdjęcia będą opublikowane, przy okazji dalszych Bohatek

WARSZAWA

Pomnik Adama Mickiewicza

Zamek Królewski

Rynek Starego Miasta

Obok uliczka w poziomym Ryнку na nabrzeże Wisły

Górki Wielkie – Ośrodek Harcerski prowadzony przez Szefa Bohaterki w Biuletynie Informacyjnym – czyli Aleksandra Kamińskiego (**Górecki** – to jego pseudonim jako autora „Kamieni na szaniec”)

Dzisiaj teren dawnej stacji niszczy się - szkoda

Wydaje się, że ten ośrodek powinien być zrewitalizowany. Województwo Śląskie, ale i władze Cieszyna oraz Bielska-Białej powinny się włączyć do takiego PROJEKTU.